

*Пазители на паметта
Guardians of the Memory*

ЧЕРТИ ИЗ МИНАЛОТО НА ПЛОВДИВ: УЛИЦА „ЦАРИБРОД“. ИСТОРИЯ И АРХИТЕКТУРА

Йорданка Кривошиева

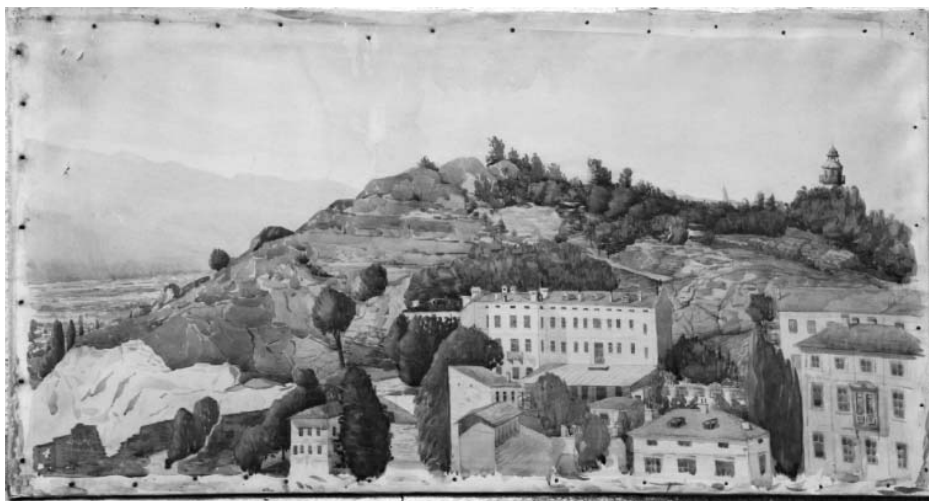
Регионален исторически музей – Пловдив

Резюме. Тази статия е част от изследването „Пловдив: улица „Цариброд“. Това е историята на малка улица с дължина 180 м. Намира се в централната градска част, на Сахат тепе. Нейният историко-архитектурен облик е разказ за предпочитанията, вкусовете, възможностите, общественото положение на обитателите ѝ в края на XIX и първата половина на XX век. Животът на нея е страница от богатата история на Пловдив. Улица „Цариброд“ има своя стопанска, обществено-политическа и културна история, представена в документи и разкази на наследниците. Индивидуалните, социалните и професионалните различия между жителите на улица „Цариброд“ не са пречка, а възможност за изграждане на една активна общност...

Keywords: Caribrod, Plovdiv, history

Изграждането и развитието на улица „Цариброд“ е резултат от настъпилите промени в Пловдив след Освобождението. Нейното начало е от 80-те години на XIX век, а през 1947 г. „Цариброд“ е преименувана на „Ангел Букорещлиев“⁽¹⁾. Името „Цариброд“ в това изследване е възприето, тъй като с него се свързват описаните събития и личности. В основата на изследването стоят документи, непубликувани изследвания, спомени, архитектурна и фотодокументация. Улицата е с уникално местоположение, архитектурно оформление и историческо наследство. На източния склон на Сахат тепе, ориентирана в посока север–юг. Около нея е изграден живописен квартал, пресъздаден в акварелна рисунка през 1922 г. от художника Димитър Андреев – Андро.

Изучаването на архитектурата, строителството, стопанското развитие (индустрия, търговия, предприемачество), общественото-политическите организации, събития, културните приноси откриват своеобразието на улица „Цариброд“ и нейното място в общото развитие на Пловдив. Описват се родови истории и семейни ценности. Чрез „добрите“ и „лошите“ житейски случки се открояват характери, дух, стремления, борби, обществени нагласи и поведение.

Акварелна рисунка от художника Димитър Андреев – Андро

Улица „Цариброд“ е очертана за първи път в плана на „г. Филиппополя“, изработен през 1878 г. от руския капитан Илинский²⁾. Тя е проектирана между кв. 3 и 4 в градоустройствения план на инженер-архитект Йосиф Шнитер от 1896 г. С имена улиците се появяват в по-късните варианти на този план. Там за първи път е означена с името „Цариброд“³⁾. До 1896 г., а и след това местоживеенето се обозначава по махали⁴⁾. Част от Марашлийския участък е махалата „Джами кебир“⁵⁾. „Кебир“ в превод от турски означава „велик, важен, известен“. Неточно тази махала е определяна около площад „Съединение“⁶⁾. Застроителната площ на Сахат тепе е ограничена и трудна за усвояване. През 1889 г. започва изготвянето на новия кадастрален план и нивелация на улиците⁶⁾.

След 1878 год. турски и отчасти гръцки имоти на Сахат тепе, където се изгражда улица „Цариброд“, стават собственост на българи, арменци, италианци, евреи. До 1884 г. в махалата „Джами кебир“ живеят 32 български семейства, 34 турски и 4 гръцки⁷⁾. От писмо на Стефан Дренски до кмета от януари 1910 г. се разбира, че през 1885 г. същият е купил от Мехмед Хаджи Шабанов двор от 360 кв. м до съседите К. А. Вакаро, Атанас Х. Иванчоолу и хълма Сахат тепе⁸⁾.

Едни от първите големи собственици на имоти тук са: Стефан Дренски – преселва се от Троян, занимава се с търговия, предприемачество, лихварство, подпредседател на Търговско-индустриалната банка; Спас Дренски – по-малък брат на Стефан, търговец, предприемач; Лазар Грюнщайн – немски еврей, едър търговец, представител на австрийската фирма „Е. Кон и Митлер“ и на

„Международно транспортно АД“ със седалище Виена и с клон в Пловдив; гърците Д. Мардас и Г. Ставридис – тютюнотърговци, собственици на фабрика „Орел“; Карло Алберто Вакаро – италианец, комисионер, тютюнотърговец, собственик на тютюнева фабрика; Дяко Дяков и синът му Петър Дяков от с. Княз Борисово, Харманлийско – индустриалци, собственици на АД „Егейско море“ с дърводелска фабрика „Напредък“ и АД „Егея табак компани“; родът на Рашко Найденов Райчинов, чийто зет е от големия род Радомирови, и Елена Н. Райчинова (Дублекова) – всички преселници от Копривщица, с търговски фирми; Дечо Димов – преселник от Родопите, Славейно и Пашмакли – строителен предприемач; Иван Петров от с. Марково – електротехник; Димитър Мъница от Станимака – производител на алкохолни напитки; Христо и Стефан Стоянови Червенкови, от Енина, Казанлъшко – индустриалци, притежатели на фабрика за растителни масла и олио; Илия Нанев Стайков от с. Върбен, общ. Брезово – производител и търговец на брашна; архитект Стойко Желязков Стойков от Сливен, проектирал десетки емблематични сгради в централната част на Пловдив. Всички те идват в Пловдив по различно време със свои житейски и професионални планове, съответстващи на уменията, влеченията и дарбите, които имат.

На 5.07.1896 г. от Пловдивския градски общински съвет е взето решение за наименуване на улиците и площадите⁹⁾. Дотогава малък брой улици имат неофициални имена, което създава обърканост и неопределеност и за гражданите, и за всички учреждения¹⁰⁾. В документи на Пловдивското градско общинско управление от 1899 г. улиците се споменават вместо с имена – с номера, в това число и тези под Сахат тепе¹¹⁾.

В изпълнение на регулационния план след 1896 г. се отчуждават части от имотите на собствениците. В молба на Ст. Дренски до кмета на Пловдив от 15.01.1910 г. се изразява недоволство, че общината не му е изплатила частите от неговите места, отделени за улица. Във втора подобна молба той обяснява, че от 1881 до 1885 г. е получил „от разни лица, турци, отдавна вече изселени“ места на улица „Цариброд“, върху които построява къщите си. Стефан Дренски купува пет имота, от които един за брат си. Съседът на Дренски, Атанас Х. Иванчоолу получава за отчуждено място през 1896 г. 5242 лв.¹²⁾. Когато Стефан Дренски купува местата, улица не е имало. Той „обградил пространство от 140 кв.м, а останалата част от закупения 360 кв.м двор я дава „за нуждите на града, а именно за улица пред къщата, от западната страна, където нямаше улица и за площад край къщата от южната страна“¹³⁾. В началото на XX век започва павирането на „Цариброд“, но не от общината, а от Ст. Дренски, „понеже... улицата не беше павирана, аз на свои средства съм направил каменната настилка (паважа)“¹⁴⁾. През 1897 г. се образува Дружество за разхубавяване на Пловдив и околността му. Негов подпредседател е Стефан Дренски¹⁵⁾.

Мястото, на което се изгражда улица „Цариброд“, се свързва със спомена за голяма манифестация и факелно шествие в чест на английския консул Джонс, който изразява политиката на Англия по отношение на Съединението¹⁶⁾. Консултът е живял над площад „Джумаята“, а демонстрацията се е състояла вероятно през октомври 1885 г.

Относно водоснабдителната и канализационната система през 1919 г. Пловдивската градска тричленна комисия си поставя като цел по-скорошното регулиране на града, за да може да се предприеме канализацията и павирането на улиците¹⁷⁾. В протокола, изработен с участието на Милош Данов – председател, членове д-р Багаров и С. Грънчаров, се констатира, че Пловдив, град с 60-хилядно население, е изостанал много по отношение на благоустройството и хигиената. Има данни, че сградите на улица „Цариброд“ се ползват от общинския канал. Къщите и тютюневите складове на Стефан Дренски и къщата на Спас Дренски са свързани с градската канализация и плащат канално право за 1924 и 1925 г. Търси се нов заем за канализирането и павирането на града¹⁸⁾. Едва в края на 30-те години се изгражда градската канализация¹⁹⁾.

От 80-те години на XIX век населяваното дотогава от турски семейства място на тепето съществено се променя. Българи – преселници от различни краища, заемат техните имоти и постепенно стават фактор в стопанския и обществения живот на Пловдив. Материалните им възможности за строителство на това място, което е с предимства на „чаршийско“ и търговско, са съчетани с развито естетическо чувство. Сградите се вписват в средата, без да нарушават естествената красота на Сахат тепе. Строителството им по отношение на височината и етажността е подчинено на изискванията за централна градска част²⁰⁾. Запазените две сгради от собствеността на Стефан Дренски са представителни и като размери, и като фасадно оформление. Същите са декларирани през 1985 г. за „паметник на културата с местно значение“ от НИПК, сега НИНКН. Архитект-турно заснемане е направено само на сградата на №14. Къщата на №12, макар и паметник на културата, е съборена и загубена завинаги. Фотодокументацията за нея е повече от оскъдна. Стефан Дренски изрежда построените от него къщи така: двуетажна къща от 85 кв.м за живеене, къща от 98 кв.м за живеене, къща от 100 кв.м за тютюнев склад, а последната е единствената на един етаж от 180 кв.м за тютюнев склад. Ст. Дренски създава семейство, в което се раждат девет деца. От тях се е изисквало да владеят чужди езици, да свирят на пиано, а момичетата – и да рисуват. Техните лични съдби са изследвани и описани²¹⁾. От голямото семейство на Стефан Дренски едни умират твърде млади, други остават без наследници, а останалите се изселват. Днес от този род няма присъствие в Пловдив. Сега в красивата старинна къща на фамилия Дренски живеят нови собственици и техни наематели.

По-добра е съдбата на другата половина от къщата-близък на №11, означавана като такава, макар отдавна вече да не е. Тя си остава във владение на рода на по-малкия брат Спас Дренски. Къщата на Спас е притежавана с крепостен акт №1387 от 29.12.1909 г., а целият имот се състои от 180,25 кв.м, застроена площ 118 кв.м²²⁾. При пожар от юни 1929 г. къщата на Спас Дренски е изгорена в значителна степен и арх. Стойков изготвя проект за възстановяването ѝ²³⁾. Така се загубва приликата между двете половини.

Деца на Спас Дренски са познати на тогавашното градско общество. Най-големият – Димитър, е тютюноотърговец, живее в Париж. Рада Дренска, известна като графиня Фон Витгенщайн, при завръщането си от Виена в Пловдив преподава уроци по пиано. Никола завършва медицина в Грац, специализира в Берлин и Париж, един от първите лекари-гинеколози в Пловдив. Богдан Дренски е председател на адвокатската колегия в Пловдив в началото на 40-те г. на миналия век и приятел на социалдемократа Евтим Дабеv²⁴⁾. Най-малкият в семейството е Борис – учи химия в Мюнхен, специализира в Берлин, в продължение на 30 години е главен химик в парфюмерийната фирма „Папазов“, а след национализацията – „Ален мак“²⁵⁾. През последните години фамилната къща е обновена със запазване в максимална степен на оригиналните вътрешни и външни архитектурни особености от д-р Никола Дренски. Запазени са предмети от оригиналното обзавеждане на дома.

Сред големите къщи на улица „Цариброд“ е къщата на род Димови на №18. Построена е от Дечо Димов Караманолов. При него проектирането и строителството са свързани, най-вече доколкото се отнася за собствения му дом. Идвайки от Пашмакли, вдовец с две деца, в Пловдив, се жени повторно за Славка Пайдовска от рода на първия кмет на София – Манолаки Ташев. Воден от силна амбиция да покаже на себе си и на другите какво може да постигне сам, се заема да построи голяма къща за голямото си семейство²⁶⁾. Таланта му е забелязан от арх. Стойко Стойков и изпълнението на проектите си архитектът възлага на организираната от Дечо Димов строителна група. Към Дечо Димов е съществувало изключително доверие от страна на банките. Давани са му заеми без ограничения от всяка банка в Пловдив за строителната му дейност. В това семейство израстват пет деца: Мария, Никола, Кирил, Стефан и Станка. Кирил (Кирко) Христов Димов е един от най-задълбочените, добросъвестни, без да търсят за себе си слава, изследователи на пловдивската история и култура. Къщата, построена от Дечо Димов Караманолов, се отличава с гостоприемството си. Често в нея гостува патриарх Кирил като Пловдивски митрополит. Той извършва бракосъчетанието на 17.02.1947 г. между Стефан Д. Димов и Людмила Г. Власева. Обича да гостува в този дом прочутата балерина Анна Воробьева – Занкова. През 1926 г. тя се омъжва за Ал. Занков, завършил Худо-

жествената академия във Флоренция – един от създателите на паметника „Альоша“. През 1953 – 1961 г. Воробьова е сред основателите на балета в Пловдивската народна опера.

Сградата на улица „Цариброд“ №17 е свързана с тютюневата индустрия в цяла Южна България и Цариград. Това е тютюнева фабрика „Егея табак компани“. Дори запустяла, сградата е забележителна. Със своята дълга, стройна, семпло украсена западна фасада, тя очертава елегантно улица „Цариброд“. Дългата история на фабриката е една от причините сградата да бъде многократно променяна, преобразувана, уголемявана и надстроявана. Била е двуетажно здание, но при възстановяването от пожара през 1922 г. е надстроена с трети етаж. Този нов етаж е не само смел подход за разширяване на дейността, но също пример на добри съседски взаимоотношения между Дякови и Димови. Без тях строежът би бил невъзможен. До фабриката от юг е къщата на Петър Дяков Дяков, построена през 1922 г. (№17). Петър Дяков е един от двамата синове на Дяко Дяков. Дяко Дяков споделя идеите на Прогресивно-либералната партия. Той е народен представител в XII ОНС²⁷⁾. Петър Дяков приема от баща си професията на търговец и индустриалец. Интересува се и от изкуство. Дружи и подпомага хора на изкуството, главно художници: проф. Харалампи Тачев, Ненко Балкански, Димитър Андреев-Андро. Близък е с Тома Чупаров – търговец и предприемач, който урежда търговски изложби. Приятел е и с оперния певец Ангел Краев²⁸⁾. Петър Дяков се оженва за Добринка Петева п.Ангелова – красиво и с привлекателен характер момиче, дъщеря на учителя Петко п.Ангелов от с. Динево, Хасковско. Имат четири деца: Дяко, Ангел, Ирина и Илю-Петю²⁹⁾.

В архитектурно и историческо съзвучие с фабриката е къщата на №13 със собственици Рашко Найденов Райчинов и Елена Брайкова Дублекова, по баща Найденова Райчинова. Оформящият се ансамбъл от сгради (към споменатите две и сградата на РИМ – Пловдив) е доказателство на идеята, че не единичната сграда е тази, която краси града, а съзвучието на отделните постройки помежду им, когато техните пропорции отговарят на улицата и местоположението³⁰⁾. Къщата е стара турска³¹⁾ къща. При ремонт на първия етаж, където е гостоприемната, има стари рисунки с растителни мотиви. През 1940 г. е направено вътрешно преустройство – затваряне входа от юг, изграждане на вътрешно стълбище³²⁾. Къщата е изгубила и продължава да губи много от външните си архитектурни детайли – еркер от юг, част от пиластрите между прозорците, паднали апликирани релефни орнаменти над прозорците. След Балканската война Рашко Райчинов завършва училището в Садово, заминава за Виена и Лайпциг, където се дипломира като агроном.

Една част от по-късно строените сгради, от 20-те и 30-те години на XX век, са проектирани от именити пловдивски архитекти – Христо Д. Пеев,

Стойко Ж. Стойков, Димитър Г. Попов, Калин Бояджиев. Къщата на архитект Стойко Стойков на ул. „А. Букорещлиев“ 16 е една от четирите сгради на ул. „Цариброд“, декларирани през 1985 г. за „паметник на културата с местно значение“ от НИПК (НИНКН). Построена е през 1922 – 1924 г. Няма запазен личен архив на арх. Стойков. Само фирмената преписка за откриване на архитектурното бюро „Стойков – Градинаров“ през 1936 г. В един екип с баща си започва работа в края на 1944 г. Желязко Стойков. Архитект Желязко Стойков е единствен син на арх. Стойко Стойков. Като дете живее в Залцбург, после на улица „Цариброд“ 16, където е уникалната фамилна къща, а след това на улица „Моцарт“. Привлечен от природата, историята и културата на Пловдив, през целия си живот Желязко Стойков не спира да мисли за бъдещето им. Дори и в последните седмици и дни от живота си, много болен. Идеите си илюстрира с примери от Залцбург, Неапол, Рим, Верона³³⁾.

Семейство Стойкови е в много близки, приятелски връзки със Златю Бояджиев, който рисува втората съпруга на арх. Стойко Стойков и портрет на арх. Желязко Стойков. Портретът се съхранява от съпругата му Иванка (Жана) Стойкова. Поради семейни недоразумения архитект Желязко Стойков загубва наследствените си права върху къщата на улица „Цариброд“ 16.

Архивът на Желязко Стойков включва негови размисли за архитектурата, за развитието на Пловдив, за изграждането на подлези, тунели, терасата над северния тунел, места за разходка и почивка в ж.к. „Тракия“ и мн. др. Описва етапите в творчеството на баща си. Възгледите на Стойко Стойков и Желязко Стойков за архитектурата си приличат. Привърженици на „биоархитектурата“, т.е. търсене на връзката на сградата отвън и отвътре с природата. Противници на прекомерното, само функционално мислене. Възприемат архитектурата като средство, което украсява душата и живота на човека. Архитектурата е изкуство в създаване на пространства и преливането на пространствата³⁴⁾.

Къщата на братята индустриалци Христо и Стефан Стоянови Червенкови (№7) е построена през 1933 – 1935 г. върху имот, закупен от наследниците на Димитър Мардас. Проектът е на архитект Христо Д. Пеев³⁵⁾. Съобразен е с вкуса и желанието на съпругата на индустриалеца – Стефанка Макелова–Христова Червенкова³⁶⁾. Разчупената фасада, еркерите и корнизите между етажите, ъгловите прозорци, остъкленото стълбище изграждат естетиката на къщата.

Архитект Хр. Пеев изработва проекта за възстановяване на изгорялото при пожар през 1929 г. здание на фабриката за шапки „Бернщайн&Попов“³⁷⁾, както и проект за пристройка към зданието на Зарухи Сарафян на „Цариброд“ 5 през 1936 – 1937 г.

Имотът на Димитър Мъница е между две улици: „Цариброд“ и „Княз Александър I“. Той закупува имота от изселили се турци. Построява две

къщи за семействата на двете си дъщери. Голямата – Ефросина, се омъжва за предприемчивия Сотир Папазов, а Олга – за напористия авантюрист Стелиян Караджигидис. Къщата с адрес „Ал. Батенберг“ 4 е съборена през първите две десетилетия на XX век при новата регулация на Главната. От разширението на главната улица не трябвало да пострадат сградите от източната страна на улицата, тъй като там е бил „Дворецът“ на Константин Хаджикалчов³⁸⁾. Връзката между двете къщи е бил вътрешният двор в средата с шадраван. През 1921 г. е построена нова къща, пострадала от земетресението през 1928 г., за която Ефросина Папазова получава помощ от общината³⁹⁾. Квартират в стария вече несъществуващ дом е бил Антон Безеншек – основател на българската стенография. В дома на Стефан Калпакчиев е запазен негов шкаф-секретер, с който Безеншек покрива наемните си задължения.

Къщата с адрес „Цариброд“ 1, която е имала площ 120 кв. м., е съборена през 1976 г.

Къщата на Илия Стайков Нанев на №8 е изградена на мястото на стара къща, притежавана от семейство гърци. Площта на имота е 280 кв.м. Построена е за 3 години – от 1938 до 1940 г., по проект на арх. Калин Бояджиев. Две години каменоделци са оформяли парцела в скалите. С магарета и катъри са се извозвали строителните материали поради ограничения брой коли, поради неудобствата на малката улица и т.н. Архитектурата на къщата не е типична за времето, когато се строи. Таванският етаж завършва с бетонна плоча вместо традиционния покрив с дървени греди⁴⁰⁾. След 1947 г. първият етаж е закупен от семейство Хайдудови⁴¹⁾.

Сградата на Пловдивското певческо дружество „А. Букорещлиев“ №20 е построена 1928 г. по проект на именития архитект Димитър Попов. Проектът е изготвен безплатно, но за строежа са били необходими 250 хил.лв., а дружеството разполагало само с 10 хил.лв.⁴²⁾. Архитектурното бюро и жилището на Димитър Попов са били в къщата на Ангел Букорещлиев, намирала се на улица „Капитан Райчо“⁴³⁾. Пловдивското певческо дружество⁴⁴⁾ не е единственият пример за взаимопомощ.

Немалко са случаите, а те със сигурност могат да бъдат допълнени с още, на добросъседско общуване на улица „Цариброд“. Такова поведение е считано като част от нормалните човешки взаимоотношения След национализацията на фамилната тютюнева фабрика, ръководена от Дяко Дяков, същият започва работа като юрисконсулт във фабриката за растителни масла на Христо Червенков в квартал „Филипово“. Част от междусъседското общуване е възлагането от Спас Дренски на изготвяне на проект за възстановяване след пожар на собствената му жилищна сграда на архитект Стойко Стойков. Пак на него Петър Дяков възлага изработването на проект за реконструкция на сградата на мебелна фабрика „Напредък“.

От своя страна, за изпълнението на своите архитектурни проекти Стойко Стойков ангажира строителния предприемач Дечо Димов, с когото са най-близки съседи.

Статията е въведение към същинската част на изследването, състоящо се от следните теми: „Улица „Цариброд“ и индустриалният Пловдив“, „Политически организации – водачи и дейност“, „Културни сдружения и мястото им в градския обществен живот“, „Родови хроники“.

БЕЛЕЖКИ

1. Пловдивски общински вестник, бр.330 от 18.10.1947 г.,с.1.
2. РИМ – Пловдив. ф.21, ном.1458.
3. РИМ – Пловдив, ф.07, ном. 009840.
4. Сборник на Пловдивската градска община.1899, кн.ІІІ – ІV. Протокол ном 32 от 13.04 1899 г. с.32– 33.
5. Н. Алваджиев. Пловдивска хроника. П.2000 г., с.13.
6. ДА – Пловдив, ф.29 к, оп.4, а.е.8, л.128.
7. ДА – Пловдив, ф.29 к, оп.3, а.е.74, л.6.
8. ДА – Пловдив, ф.29 к, оп.12 п, а.е. 473, л.6.
9. ДА – Пловдив, ф.29 к, оп.4,а.е.8, л.6.
10. Пак там, л.3, л.93.
11. ДА – Пловдив, ф.29 к, оп.4, а.е.9, л.295.
12. Пак там, л.205.
13. ДА – Пловдив, ф.29 к, оп.12 п, а.е. 473, л.6.
14. Пак там л.7.
15. ДА – Пловдив, ф.29 к,оп.4, а.е.2, л.24.
16. По сведения на Александър Дяков Дяков от 26.03.2013 г.; Дренска Ив., Дренска Сл., Непубликувани изследвания от библиотеката на РИМ – Пловдив, НСФ, И.ном.134, т.ІІ, с.303.
17. ДА – Пловдив, ф.29 к, оп.3, а.е. 74, л.186.
18. Пак там.
19. Шивачев, Ст. Махали и квартали в ново време. В: Очерци из историята на Пловдив, ч.І, с.85.
20. ДА – Пловдив, ф.29 к, оп.4,а.е.9, л.295.
21. Дренска Ив., Дренска Сл., Непубликувани изследвания от библиотеката на РИМ – Пловдив, НСФ, И.ном.134, т.ІІ, с.297 – 313.
22. ДА – Пловдив, ф.29 к, оп.12 п, а.е.473, л 20.
23. Пак там, л.21.

24. Има запазена кореспонденция, съхранявана от д-р Н. Б. Дренски.
25. По сведения на д-р Никола Богданов Дренски от 08.01.2013 г.
26. По сведения на Снежана Стефанова Димова от 19.04.2013 г.
27. Вж. Стенографски дневници на XII ОНС. I изв. сесия свикана на 22 апр. 1902 г., с. 87 – 88, 1060.
28. По сведения на Ася Владимирова от 02.08.2013 г.
29. Разказът за род Дякови е в частта за индустриалното развитие.
30. ДА – Пловдив, ф.2547, оп.1, а.е.23, л.4.
31. По сведения на Рашко Кирилов Радомиров от 07. 06.2013 г.
32. ДА – Пловдив, ф.29 к, оп.12 п, а.е. 472.
33. ДА – Пловдив, ф.2547, оп.1, а.е.14, л.2.
34. ДА – Пловдив, ф.2547, оп.1,а.е.23, л.97.
35. ДА – Пловдив, 29 к, оп.12 п, а.е.471 и а.е.470, л.1.
36. По сведения на Мария Христова Дуденска от 14.11.2012 г.
37. ДА – Пловдив, 29 к, оп.12 п, а.е.475.
38. По сведения на Стефан Грудев Калпакчиев от 11.02.2013 г.
39. ДА – Пловдив, 29 к, оп.6, а.е.5.
40. По сведения на Александър Ст. Стайков от 24.07.2013 г.
41. Проф. Лазар Хайдудов е лекар-хирург, основател и ръководител на общата хирургическа клиника към Университета в Пловдив от 1946 г.
42. Н. Янев. Принос към културната история на гр. Пловдив 1924 – 1944 г.С.1971 г., кн. IV, ч.І, с. 175.
43. Чинков Н. (Пловдивски архитектурни хроники, Пл.2002 г, с.126).
44. За Пловдивското певческо дружество се съдържа информация в частта за развитие на културата.

ЛИТЕРАТУРА

- Гюлбаров, Н.(1985). Творческият пламък – залог за осмислен жизнен път (Желязко Стойков на 70 години). *Сп. „Архитектура*, 6.
- Кесякова, Ел., Пижев Ал., Шивачев, Ст.,& Петрова Н. (1999). *Книга за Пловдив*. Пловдив.
- Раева, В. (2008). Творчеството на архитектите Камен Петков и Стойко Стойков в Пловдив. *Годишник на Регионален исторически музей – Пловдив*. Пловдив.
- Чинков, Н. (2002). *Пловдивски архитектурни хроники*. Пловдив.
- Шивачев, Ст. (1998). Демографските промени и градоустройственото развитие на Пловдив в края на XIX и първите десетилетия на XX век. В: *Пловдив по пътя към модерния свят*. Пловдив.

FEATURES FROM THE PAST OF PLOVDIV: TSARIBROD STREET HISTORY AND ARCHITECTURE

Abstract. This article is a part of the research, which is named „Plovdiv: Tsaribrod Street“. This is the history of a small street that is 180 m. long. It is located in the central part of the city, at the Sahat hill. Its historical and architectural image is a story about preferences, tastes, opportunities, social status of its inhabitants in the late XIX and early XX century. The life of the street is a page of the rich Plovdiv history. Tsaribrod Street has its economic, social-political and cultural history, presented by documents and stories, kindly given by the heirs. The Individual, social and professional differences between the inhabitants of the Tsaribrod Street are not an obstacle, but a possibility that helped for the construction of an active society.

Yordanka Krivoshieva

✉ Curator in Regional History Museum Plovdiv
Exposition „Centre of Modern History“
4000 Plovdiv, A. Bukureshtliev Str. 14
E-mail: historymuzeumplovdiv@gmail.com